

April 2010

INFORMATIONSBLAD FRÅN MILJÖDEPARTEMENTET

– miljömålssystemets struktur och organisation

Regeringen presenterar den långsiktiga inriktningen för miljöpolitiken och ett modernare och effektivare miljömålssystem i propositionen Svenska miljömål - för ett effektivare miljöarbete (prop.2009/10:155).

Regeringen ger i propositionen en samlad redovisning av de insatser som bidrar till att miljö kvalitetsmålen nås och lyfter fram prioriterade områden för det fortsatta arbetet. Regeringen föreslår en utvecklad målstruktur för miljöarbetet och presenterar en förändrad organisation för miljömålssystemet.

Miljö kvalitetsmålen har använts som riktmärken för det svenska miljöarbetet sedan år 1999. Miljö målssystemet har gett dem som arbetar aktivt för miljön en gemensam målbild och struktur för miljöarbetet.

En utvecklad målstruktur för miljöarbetet

Målstrukturen utvecklas med tre tydliga målnivåer

- Ett generationsmål visar på inriktningen för samhällsomställningen.

- Miljö kvalitetsmålen anger det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till.
- Etappmål anger steg på vägen till att nå generationsmålet och miljö kvalitetsmålen.

Generationsmål visar på inriktningen för samhällsomställningen

Generationsmålet utvecklas till ett övergripande mål som visar inriktningen för den samhällsomställning som behöver ske inom en generation.

Genom målets formulering tydliggörs miljömålssystemets internationella dimension. Styrmedel och åtgärder för att lösa miljöproblemen i Sverige ska utformas så att Sverige inte exporterar miljöproblem. Genom målet tydliggörs att det också krävs en ambitiös internationell miljöpolitik för nå de nationella miljö kvalitetsmålen.

Målet är övergripande för alla miljö kvalitetsmål och säkerställer att tvärssektoriella frågor integreras i miljömålssystemet. Värdet av ekosystemtjänsterna betonas än mer och behovet av förändrade konsumtionsmönster tydliggörs.

Generationsmålet blir vägledande för miljöarbetet på alla nivåer i samhället så att förutsättningar skapas för att uppnå det miljö tillstånd som eftersträvas.

Generationsmålet

Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen i Sverige är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.

Detta förutsätter en ambitiös miljöpolitik i Sverige, inom EU och i internationella sammanhang.

Målet innebär att förutsättningarna för att lösa miljöproblemen ska vara uppfyllda inom en generation och att miljöpolitiken ska inriktas mot att:

- ekosystemen har återhämtat sig, eller är på väg att återhämta sig, och att deras förmåga att långsiktigt generera ekosystemtjänster är säkrad,
- den biologiska mångfalden och natur- och kulturmiljön bevaras, främjas och nyttjas hållbart,
- människors hälsa utsätts för minimal negativ miljöpåverkan samtidigt som miljöns positiva inverkan på människors hälsa främjas,
- kretsloppen är resurseffektiva och så långt som möjligt fria från farliga ämnen,
- en god hushållning sker med naturresurserna,
- andelen förnybar energi ökar och att energianvändningen är effektiv med minimal påverkan på miljön, och
- konsumtionsmönstren av varor och tjänster orsakar så små miljö- och hälsoproblem som möjligt.

Miljö kvalitetsmålen ska vara möjliga att nå

De 16 miljö kvalitetsmålen kvarstår, men tre av målen får nya formuleringar. Preciseringarna för samtliga miljö kvalitetsmål ska ses över.

Miljö kvalitetsmålen ska vara ambitiösa men inte omöjliga att nå. Det undergräver miljömålssystemet. Regeringen föreslår att de bedömningar som görs om målen nås i fortsättningen ska ta hänsyn till att naturen har lång återhämtningstid och att miljöproblemen är gränsöverskridande, det vill säga att Sverige inte ensamt råder över de insatser som behöver genomföras. Det innebär att ett miljö kvalitetsmål bör bedömas som möjligt att nå om analysen visar att antingen att det tillstånd i miljön som målet och dess preciseringar uttrycker kan nås, eller att tillräckliga åtgärder, nationellt och internationellt, är beslutade och förväntas vara genomförda inom en generation.

Möjlighet att skapa förutsättningar för att nå miljö kvalitetsmålen

Regeringen bedömer att det finns förutsättningar att med ytterligare åtgärder skapa förutsättningar för att nå elva av de sexton miljö kvalitetsmålen. Ett av målen, Skyddande ozonskikt, är på väg att nås med vidtagna och planerade åtgärder. Däremot är det fortfarande mycket svårt att skapa förutsättningar för att nå Begränsad klimatpåverkan, Giftfri miljö, God bebyggd miljö och Ett rikt växt- och djurliv, även om ytterligare åtgärder sätts in.

Tre miljö kvalitetsmål med ändrade formuleringar

Giftfri miljö:

Förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället ska inte hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen är försumbar. Halterna av naturligt förekommande ämnen är nära bakgrunds nivåerna.

Säker strålmiljö:

Människors hälsa och den biologiska mångfalden ska skyddas mot skadliga effekter av strålning.

Bara naturlig försurning:

De försurande effekterna av nedfall och markanvändning ska underskrida gränsen för vad mark och vatten tål. Nedfallet av försurande ämnen ska inte heller öka korrosions hastigheten i markförlagda tekniska material, vattenledningssystem, arkeologiska föremål och hållristningar.

Insatser för att nå miljö kvalitetsmålen

Förslag som regeringen har lagt i flera olika propositioner bidrar till att nå miljö kvalitetsmålen. Regeringen har valt att presentera särpropositioner och förstärkta budgetmedel för särskilt prioriterade miljö kvalitetsmål.

Etappmål anger stegen mot miljö kvalitetsmålen och generationsmålet

Regeringen föreslår att delmålen övergår till etappmål som ska vara delar i de strategier som behövs för att lösa miljöproblemen inom en generation. De nu gällande delmålen upphör att gälla när nya etappmål finns på plats.

Av de nuvarande delmålen är 19 delmål uppnådda och ytterligare ett 15-tal kan nås under 2010 eller kort därefter. Det delmål som finns under Begränsad klimatpåverkan för 2020 ska framöver benämnas som etappmål.

Nya etappmål ska hädanefter utvecklas på uppdrag av regeringen. De ska ingå i en strategi med tillhörande styrmedel och åtgärder som är konsekvensanalyserade. Det är också regeringen som i fortsättningen fastställer etappmålen i första hand. Etappmål av stor vikt eller komplexitet kan även fortsättningsvis behöva beslutas av riksdagen.

Miljömålssystemets organisation

Syftet med miljömålssystemet är att få ett strukturerat miljöarbete och en systematisk uppföljning av miljöpolitiken. Den regelbundna uppföljningen av miljökvalitetsmålen och tillståndet i miljön ger grunden för ett strategiskt åtgärdsarbete.

Miljömålssystemet ger en bra uppföljning och redovisning av tillståndet i miljön. Systemet behöver däremot utvecklas till att ge tydligare vägledning om hur miljökvalitetsmålen mest effektivt ska nås. Regeringen föreslår därför vissa förändringar i miljömålssystemet som innebär att uppföljning och utvärdering skiljs från uppgiften att utveckla strategier med nya etappmål, styrmedel och åtgärder.

Parlamentarisk beredning tillsätts

En parlamentarisk beredning får i uppgift att ge råd till regeringen om hur miljökvalitetsmålen kan nås. Beredningen ska biträdas av experter och sakkunniga från myndigheter, Regeringskansliet och icke-statliga organisationer. Den parlamentariska beredningen ska i samverkan med myndigheter inom miljömålssystemet ta fram förslag till strategier med etappmål, styrmedel och åtgärder utifrån regeringens prioriterade områden och genom direktiv till beredningen och myndigheterna.

I beredningens uppgift ingår att utveckla en bred dialog med företrädare för myndigheter, den regionala och lokala nivån, näringsliv, ideella organisationer och forskarsamhället. När förslag till strategier med etappmål, styrmedel och åtgärder utvecklas, kommer icke-statliga aktörer att bistå med sin kunskap i de expertgrupper som knyts till beredningen.

Naturvårdsverket får ett samlat ansvar för miljömålsuppföljningen

Ansvar för uppföljning och utvärdering blir en tydligare myndighetsuppgift. Regeringen föreslår därför att Naturvårdsverket får ett samlat ansvar för miljömålsuppföljningen.

En årlig uppföljning presenteras på miljömålportalen och en fördjupad utvärdering redovisas en gång per mandatperiod. Koordinering bör ske med internationell rapportering. Miljömålsuppföljning och rapportering ska även fortsättningsvis göras i samråd mellan berörda myndigheter.

Naturvårdsverket får också ett utökat samordningsansvar för miljöinformationsförsörjning som ska leda till att underlag för miljömålsuppföljningen utvecklas och är tillgänglig och kvalitetssäker.

Ett forum för rådgivning till miljöministern

Myndighetscheferna för myndigheter med ansvar i miljömålssystemet blir rådgivande till miljöministern och därmed regeringen. Miljömålsrådet avvecklas som ett råd inom Naturvårdsverket. Det är nödvändigt med fortsatt

samarbete mellan myndigheter och att det finns möjlighet till dialog och strategiska diskussioner. Regeringen vill med detta också ge en tydlig signal om att myndigheternas medverkan och genomförande är en central del i miljöarbetet.

Oberoende utvärdering och förstärkt analysarbete säkerställer effektiva åtgärder

Kunskapen om hur miljökvalitetsmålen kan nås på ett samhällsekonomiskt effektivt sätt behöver öka. Oberoende funktioner som kan utvärdera insatserna för att nå miljökvalitetsmålen bör därför inrättas. Statskontoret får i uppdrag att utvärdera myndigheternas arbete inom miljömålssystemet. Även styrmedel och åtgärder behöver granskas och utvärderas bland annat med avseende på dess effekt på samhällsekonomin.

Naturvårdsverket får i uppgift att samordna en myndighetsgemensam plattform med forskaranknytning för att utveckla tillämpningen av samhällsekonomiska analyser inom miljömålssystemet.

Miljömålssystemets aktörer

Nationella myndigheter med ansvar i miljömålssystemet

De nationella myndigheterna inom miljömålssystemet har haft olika former av ansvar i miljömålssystemet; ansvar för miljökvalitetsmål, ansvar för övergripande miljömålsfrågor samt ett särskilt sektorsansvar för miljömålsarbete. Dessa ansvar samlas nu ihop till ett ansvar och benämns "myndigheter med ansvar i miljömålssystemet". De myndigheter som i dag har någon form av ansvar i miljömålssystemet får fortsättningsvis detta ansvar.

Följande myndigheter får ett ansvar i miljömålssystemet: Boverket, Statens energimyndighet, Exportkreditnämnden, Fiskeriverket, Försvarsmakten, Statens jordbruksverk, Kemikalieinspektionen, Konsumentverket, Kommerskollegium, Livsmedelsverket, Läkeemedelsverket, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet, Sida, Sjöfartsverket, Skogsstyrelsen, Socialstyrelsen, Statens skolverk, Strålsäkerhetsmyndigheten, Sveriges geologiska undersökning, Tillväxtverket, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys), Transportstyrelsen och Trafikverket.

Av dessa är Exportkreditnämnden, Kommerskollegium och Tillväxtanalys nya myndigheter att få ett ansvar i miljömålssystemet.

De myndigheter som har ansvar för ett eller flera miljökvalitetsmål ansvarar även fortsättningsvis för samordningen av uppföljning och utvärdering av miljökvalitetsmålet.

Ansvar innebär att myndigheten inom sitt verksamhetsområde ska verka för att målen inom miljömålssys-

temet nås. Myndigheterna ska samråda med och bistå Naturvårdsverket med de underlag som behövs vid den samlade uppföljningen och utvärderingen av målen. Den parlamentariska beredningen ska i samverkan med myndigheter inom miljömålssystemet ta fram förslag till etappmål, styrmedel och åtgärder inom av regeringen prioriterade områden i enlighet med regeringens direktiv till beredningen och myndigheterna.

Regionala miljömål och regionalt miljöarbete

Regionala mål bör även fortsättningsvis formuleras efter behov och med hänsyn tagen till regionala förutsättningar. De regionala målen har ofta tagits fram i en regional process i samverkan med aktörer i länen, till exempel landsting, samverkansorgan, kommuner, näringsliv och ideella organisationer. Denna breda samverkan ska fortsätta, då den ger förutsättningar för kunskapsutbyte och engagemang. Även den regionala politiska förankringen ska stärkas. Regionala miljömål ska beslutas av regionalt miljömålsansvariga myndigheter efter samråd med länets samverkansorgan eller motsvarande. Även länsstyrelserna ska få ett tydligare ansvar att verka för att miljö kvalitetsmålen nås.

De regionala målen och arbetet med åtgärdsstrategier och åtgärdsprogram är en del i arbetet med att nå de nationella miljö kvalitetsmålen. Länsstyrelserna har ansvar för att i bred förankring ta fram regionala åtgärdsprogram och bidra till att föra in det regionala arbetet med miljö kvalitetsmålen i det regionala tillväxtarbetet.

Länsstyrelsernas nuvarande samarbete om miljömålsuppföljning ska utvidgas till att även omfatta samverkan kring åtgärder.

Näringslivet är en central aktör för alla miljömål

Näringslivet är en central aktör för nå alla miljö kvalitetsmål och miljöarbetet hos företag är avgörande för att nå miljö kvalitetsmålen. De bidrar genom att utveckla varor och tjänster där ny teknik kombineras med bättre miljöprestanda, arbeta med resurshushållning samt att vidta åtgärder för att minska föroreningar i alla produktionsled. Näringslivets miljöarbete behöver i större utsträckning synliggöras och tillvaratas i miljömålssystemet.

Näringsliv och myndigheter kan i större utsträckning tillsammans skapa nätverk och forum för dialoger kring miljö målen. På så sätt kan miljöfrågorna drivas framåt.

Kommunerna kan ta ett större ansvar för miljö målen

Det kommunala engagemanget och samverkan med företag, organisationer och andra aktörer är väsentligt för att miljö kvalitetsmålen ska kunna nås. Kommunerna påverkar miljöarbetet genom politiska beslut inom en mängd områden. Eftersom kommunerna har många av de verktyg som behövs för att påverka miljöutvecklingen är det angeläget att miljö aspekterna väger tungt i kommunernas beslut. Kommunerna kan i stor utsträckning väga in miljö aspekterna i politiska beslut, planering och tillsyn.

Miljöengagemang och ideella organisationer

Miljöengagemanget och miljöarbetet hos ideella organisationer och bland medborgarna är viktigt för att nå miljö kvalitetsmålen. Ideella organisationer kan göra stora insatser genom att kommunicera miljöfrågorna som en del i arbetet för en hållbar samhällsutveckling. Ideella organisationers miljöarbete behöver i större utsträckning synliggöras och tillvaratas i miljömålssystemet.

Även det offentliga utbildningssystemet på alla nivåer, har en betydelsefull roll i att utrusta barn, ungdomar och vuxna med kunskap och färdigheter och vilja att arbeta för en hållbar utveckling och för att nå miljö kvalitetsmålen.

Forskning och innovation

Forskningen är en viktig grund för att hitta lösningar på miljöproblem och en viktig faktor för att föra miljöarbetet framåt. Med hjälp av forskning kan kunskapsluckor identifieras som utgör hinder för att nå miljö kvalitetsmålen. Resultaten av forskning är också av betydelse för att formulera målen, utvärdera miljöarbetet och utgöra underlag för att revidera målen och behöver i större utsträckning synliggöras och tillvaratas i miljömålssystemet.

